

все зробити, як вважає Б.Чайковський, є ще однією характерною рисою та гранню феномену «людини з великої букви» [10, с. 178].

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко В.І., Магазинщикова І.П., Моздир М.І., Тарасенко О.О. Культурна спадщина людства: збереження та використання . Навчальний посібник. – Львів, 2002. – 160 с. з додатками; іл.
2. Блог Національного художнього музею України: Міняєва Л. Спогади про Бориса Возницького [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://muzei-z-levamy.livejournal.com/1716.html>
3. Возницький Б . Автопортрет на тлі часу. – Львів, 2006. – 56 с. - 57 іл.
4. Возницький Б. Музей – моє життя // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо. – Львів, 2013 – С. 5 – 12.
5. Козирева Т. «Він не боявся робити добро» [Електронний ресурс] /<http://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/vin-ne-boyavsya-robyty-dobro>
6. Кузик С. Він був українцем з великої букви // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо. – Львів, 2013 – С. 71-73.
7. Новак С. Борис Возницький зберіг національні реліквії на 20 мільярдів гривень // газета Вісник - 13 липня 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.lutsk.ua/news/ukraine/regions/volyn/1835/>
8. Руденко Н. В. Внесок Бориса Возницького в охорону та збереження пам'яток культури України (до 90-ліття від дня народження) // Драгоманівські історичні студії : збірник наукових праць молодих істориків / ред. І. Г. Ветров. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. - Вип. 3 (7). – С. 245 – 254.
9. Філевич Н. Львівська галерея мистецтв. Колектив та його директор/ Н.Філевич // Львів: Центр Європи. – 2001. – 60 с.
10. Чайковський Б. «Щось треба робити» // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо. – Львів, 2013 – С. 173-179.

*Іван ЗУЛЯК,
Андрій КЛІШ
(Тернопіль, Україна)*

РОЛЬ «ПРОСВІТИ» ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

«Просвіті» Західної України належить особлива роль у культурно-просвітньому русі міжвоєнного періоду. Забезпечуючи гармонійний і всебічний розвиток українства, вона сприяла формуванню культурного поступу нації, виступала важливим чинником і критерієм морального й духовного збагачення суспільства, консолідуючи навколо своїх просвітніх осередків широкий загал українства, спираючись на ґрунтовно розроблену ідейно-теоретичну основу, внесла значний вклад у формування національної свідомості українства, пропагуючи й втілюючи в життя ідею розвитку музейної справи, збереження духовної спадщини нації.

Актуальність наукової проблеми обумовлена необхідністю вивчення та узагальнення досвіду діяльності товариства у Західній Україні в розвитку музейної справи, збереженню духовної спадщини українського народу. Всебічний і ґрунтовний аналіз вивчення проблеми служитиме збагаченню знань про місце і роль інституції у розв'язанні цього важливого питання у складних умовах міжвоєнного періоду.

Об'єкт дослідження – культурно-просвітні процеси в Західній Україні у міжвоєнний період, спрямовані на розвиток музейної справи.

Предмет дослідження – діяльність товариства «Просвіта» як важливий суспільний чинник збереження духовної спадщини українського народу.

Мета дослідження полягає в аналізі ролі «Просвіти» в розвитку музейної справи в Західній Україні в міжвоєнний період.

Основні завдання дослідження: дослідити відновлення музейної справи товариства «Просвіти» у міжвоєнний період як освітньо-виховного чинника у формуванні національної свідомості; проаналізувати роль Головного відділу, філій і читалень в розвитку музейної справи; простежити організаційну діяльність філій і читалень в розвитку музейної справи; дати цілісну й об'єктивну оцінку ролі «Просвіти» й інших українських інституцій в розвитку музейної справи в Західній Україні в міжвоєнний період.

Наукова новизна роботи ґрунтується на тому, що це одна з перших наукових публікацій, у якій проаналізовано роль «Просвіти» в розвитку музейної справи досліджуваного періоду.

Незважаючи на певні здобутки науковців у дослідженні діяльності «Просвіти» в Західній Україні в міжвоєнний період, поза межами наукових публікацій залишається чимало важливих нерозв'язаних питань. Зокрема, це роль «Просвіти» в розвитку музейної справи в Західній Україні в міжвоєнний період.

Науковий доробок дослідників із даної проблематики обмежується публікаціями С. Перського [7], А. Середяк [9], А. Грицана [2] та інших вчених, які узагальнено подають розвиток музейної справи «Просвітою» у Західній Україні в міжвоєнний період. Окреслена нами проблема не знайшла ґрунтовного висвітлення у наукових публікаціях, тому аналіз історіографії проблеми дає змогу зробити зважений висновок, що на сьогодні в науковій вітчизняній історіографії відсутні наукові праці, які б на належним чином опрацьованому фактичному матеріалі розкривали як загальні тенденції й закономірності поступу музейної справи у Західній Україні міжвоєнного періоду, так і роль «Просвіти» в її розвитку. Більш ґрунтовніше її розкрито у монографії «Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939)» [4].

Серед різноманітних аспектів праці товариства чільне місце відводилося охороні пам'яток культури, збереженню матеріальної й духовної спадщини українського народу. Організація музейної справи виступала одним із завдань діяльності товариства, передбаченим статутом «Просвіти» від 5 березня 1924 р. [5, с. 4].

Варто наголосити на тому, що власне музей «Просвіти» утворено одночасно з бібліотекою і архівом ще у 1869 р. й він пізніше став основою організації Українського національного музею у Львові 1871 р. [7, с. 193, 196]. Хоча офіційно у щорічних звітах товариства вперше згадується про існування музею лише у 1886 р. [7, с. 193, 196]. До речі, останній раз згадується музей товариства у звіті за 1907 р. [7, с. 197], хоча є ще згадка у звіті про господарський стан маєтків за 1909 р., у якому його вартість оцінено в сумі 3000 корон [7, с. 198].

У довоєнний період, наслідуючи приклад Головного відділу «Просвіти», філії організовували регіональні музеї у Коломиї, Станиславові, Тернополі, передавши згодом зібрані експонати до Львова. У Сокалі, Косові, Самборі, Яворові організовувалися повітові або ж так звані «обласні музеї» [7, с. 198]. Основна частина музейних експонатів була втрачена у результаті воєнних дій. Музейні старовинні речі, стародруки, альбоми, карти, що вціліли внаслідок воєнних дій передавалися НТШ [3, с. 250–251].

З метою розвитку музейної справи у міжвоєнний період Головний відділ товариства передбачав організацію при кожній філії «Просвіти» утворення музейно-архівної комісії, завдання якої полягало б у збиранні й комплектуванні музеїв зразками народного мистецтва місцевого повіту,

архівними документами з його історії, збереженні пам'яток культури, проведенні пропаганди з метою бережливого ставлення до культурної спадщини, організації повітового музею-архіву, краєзнавчих екскурсій тощо [1, с. 48–56].

Про підтримку заклику товариства щодо розвитку музейної справи на місцях свідчить організація музеїв. Наприклад, на святкові заходи з нагоди посвячення музею «Сокальщина» ім. А. Чайковського запрошувала філія «Просвіти» у Сокалі представників українських інституцій з програмою святкового зібрання учасників, огляду музейних виставок [11, арк. 11]. Про активне функціонування музею «Сокальщина» свідчить той факт, що його адміністрація зверталася до Головного відділу «Просвіти» з проханням систематично надсилати до його фондів часопис «Життя і знання» [11, арк. 12].

Окрім громадських організацій, на заклик «Просвіти», музеї організували й українські громади. Так, 22 травня 1934 р. українці Сянока утворили музей «Лемківщина» й за чотири роки існування зібрали 2660 експонатів, з них 74 – предмети іконопису, 1442 – документи відділу давніх актів [11, арк. 14]. Директор музею «Верховина» О. Сілецький у зверненні до Головного відділу від 19 березня 1937 р. наголошував на необхідності поповнення фондів музею виданнями товариства, оскільки музей отримував видання Українського наукового інституту з Варшави, Берліну й НТШ [11, арк. 15]. З свого боку, Головний відділ «Просвіти» підтримував розвиток музейної справи громадськими організаціями, систематично й безкоштовно надсилав на прохання тих чи інших музеїв часописи товариства [11, арк. 15].

До сфери впливу місцевих читалень входила організація секцій з охорони пам'яток минулого, яка основну увагу приділяла організації музею місцевої старовини, охорони пам'яток воєнної доби й національно-визвольної боротьби [8, с. 27–49]. Про свідому позицію й активність громадян у поповненні фондів Національного музею у Львові свідчить той факт, що житель Боршова Перемишлянського повіту С. Дільний повідомляв 11 травня 1938 р. директора музею Я. Пастернака з приводу знайденої ним срібної медалі із зображенням Наполеона, про своє бажання передати знайдену річ до фондів нумізматичного музею НТШ у Львові [12, арк. 1–3].

Важливе місце у розвитку музейної справи, пропагованої «Просвітою», посідала співпраця й листування із західноукраїнськими музеями Львова, Сянока, Стрия, Сокаля з метою координації заходів щодо збору й підготовки експонатів, організації екскурсій, проведення спільних засідань для підготовки й ухвали рішень, які б сприяли ефективному збереженню й охороні пам'яток історії та культури. Так, ювілейно-наукова фундація митрополита А. Шептицького і Національний музей у Львові запрошували голову товариства М. Галущинського на засідання кураторії вказаного музею [11, арк. 1].

Питання розвитку музейної справи були предметом обговорення на конференції, що проходила 29 травня 1930 р. у Жовкві. Зокрема, у виступі активного діяча «Просвіти» О. Волосянського наголошувалося на розвитку театру, музики, національного танку, кіно, радіо, мистецьких вистав, музеїв, екскурсій тощо [5, с. 3]. Досить часто, проводячи курси для членів філій і читалень, до програми входило відвідування Національного музею НТШ [6, с. 96]. Наприклад, завершення святкування ювілейного 1928 р. у зв'язку з 60-річчям «Просвіти» передбачалося виставкою українських видань у залах Національного музею у Львові [13, арк. 32 зв.]. До речі, конгресовий комітет звертався 20 вересня 1929 р. до В. Щурата щодо відкриття виставки українських просвітніх видань на 22 вересня 1929 р. у залах Національного музею [14, арк. 74]. До читання курсів запрошували працівників вказаного музею [15, арк. 7–7 зв.].

«Просвіта» і Національний музей у Львові тісно співпрацювали у сфері збереження й розвитку пам'яток культури українського народу. Так, на Освітньому конгресі, який проводила «Просвіта» у 1929 р., адміністрація музею повідомляла про участь у роботі секцій конгресу з доповідями на тему

«Місцеві музеї» та «Про драматично-сценічний первісток у людиновому побуті» [16, арк. 14]. Працівники музею НТШ планували виступ на тему «Яку роль можуть сповнити читальні «Просвіти» у збереженні загибаючого людського мистецтва» [16, арк. 55], натомість голова філії й адвокат з Борщева А. Лунів бажав брати участь у конгресі з доповіддю про роль інструкторів у читальнях й про діяльність повітових музеїв [14, арк. 11].

Власне робота Освітнього конгресу передбачала роботу трьох секцій: одна із яких охоплювала сферу бібліотечно-музейної справи, основна увага у якій приділялася питанням організації бібліотечної справи на місцях й музеїв при читальнях [17, арк. 86]. До речі, до участі у її роботі з рефератами-довідками запрошувалися представники українських громадських, культурно-освітніх установ, еміграції та радянської України [13, арк. 6]. Так, вказана секція була представлена шістьма виступами, з них рефератів – 3, тез – 1, резолюцій – 2 (підраховано авторами) [17, арк. 2–5].

Активну позицію займала «Просвіта» у питаннях, пов'язаних із проведенням екскурсій у Національному музеї Львова. Це стосується передусім виставки української вишивки. У зв'язку з чим її постійно продовжували на більш тривалий термін [11, арк. 4]. Співпраця «Просвіти» з українськими закордонними музеями посідала чільне місце у розвитку музейної справи. Так, 27 квітня 1929 р. управа української громади Брюсселя запрошувала «Просвіту» на святкове відкриття українського відділу у світовому музею. Як зазначалося у зверненні, у фондах відділів музею зберігалися матеріали й документи з української історії, політичного, економічного та культурного національного життя, що мало служити ознайомленню іноземців з Україною [18, арк. 1–2].

Незважаючи на певні зрушення у розвитку музейної справи, проведення виставок, екскурсій, все ж таки дії українських інституцій у розв'язанні цих проблем були розрізненими й некоординуваними. Тому першочерговим завданням Головного відділу «Просвіти» була координація спільних заходів з метою об'єднання зусиль з метою збереження духовної спадщини українського народу. Власне із такою пропозицією і звернувся Національний музей у Львові 13 вересня 1929 р. до «Просвіти» з побажанням проведення наради представників товариства щодо створення спільного комітету «Український національний музей» [11, арк. 5].

У вересні 1929 р. «Просвіта», Національний музей у Львові, комітет українських музеїв у Польщі, НТШ організували комітет у складі адміністрації музеїв й провідних фахівців з метою спільного поділу праці для систематизації, збирання, збереження й дослідження музейного матеріалу [11, арк. 6].

Важливе місце відводилося заходам для побудови приміщення для окремих відділів музею на кошти приватних та юридичних осіб, підготовці фахового персоналу для потреб українських музеїв у Польщі й за кордоном. Ювілейний громадський комітет розбудови Національного музею у Львові у зв'язку з ювілейними святкуваннями 25-річчя заснування музею запрошував «Просвіту», НТШ щодо їхньої участі у його розбудові [11, арк. 7–10].

Об'єднання й уніфікація українських музеїв як приватних, так і громадських, спільними каталогами, єдиною системою обліку, внутрішнім розпорядком, єдиними виставками, мала б сприяти популяризації української культури, їхньому розвитку з метою збереження духовної спадщини українства, участі у міжнародній музейній праці [11, арк. 7–10].

Таким чином, розвиток музейної справи «Просвітою» в Західній Україні в міжвоєнний період передбачав активні дії Головного відділу з організації при кожній філії товариства музейно-архівної комісії, при читальнях – секцій з охорони пам'яток минулого з метою охорони, збереженню й примноженню матеріальної й духовної спадщини українського народу. Важливе місце у розвитку музейної справи відводилося організації екскурсій, проведенні спільних засідань для підготовки й ухвали рішень, які б сприяли ефективному збереженню й охороні пам'яток історії та культури.

Першочерговим завданням «Просвіти» була координація спільних дій усіх українських інституцій з метою об'єднання зусиль для збереження духовної спадщини українського народу й популяризації національної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волосянський О. Організаційна схема праці та діловодства для філій Т-ва «Просвіта» // Народний Ілюстрований Календар Товариства «Просвіта» на переступний рік 1932. 1931. Річник 54. С. 48–56.
2. Грицан А. Просвітня зоря Прикарпаття. Нариси про історію товариства «Просвіта» на Прикарпатті між двома світовими війнами (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2001. 180 с.
3. Звіт з діяльності Товариства «Просвіта» за час від 25. грудня 1925 року до 24. грудня 1926 року. (Касовий звіт обіймає час від 1. липня 1925 року до 30. червня 1926 р., буде розданий на загальному зборі). Львів, 1926. С. 250–251.
4. Зуляк І. С. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939). Тернопіль: «Воля», 2005. 946 с.
5. З теки освітника. З нових змагань на освітньому полі // Діло. 25 червня 1930. С. 3.
6. Курси бібліотекознавства і режисерів // Життя і знання. 1931. Ч. 3(51). С. 96.
7. Перський С. Популярна історія Товариства «Просвіта» з ілюстраціями. Львів, 1932. 268 с.
8. Пригадки для виділів Читалень «Просвіти» // Народний ілюстрований Календар Товариства «Просвіта» на звичайний рік 1926. 1925. Річник 48. С. 27–49.
9. Середяк А. Діяльність Товариства «Просвіта» в 1929–1939 рр. / Нарис історії «Просвіти» / Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. С. 33.
10. Статут товариства «Просвіта» ухвалений надзвичайними загальними зборами у Львові, дня 5. марта 1924 р. Принятий до відома рескриптом львівського Воєвідства з дня 2. мая 1924 р. ч. 4883/24/1/3. 30 с.
11. Центральний державний історичний архів, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 348. Оп. 1. Спр. 462. Арк. 2–4, 6–12, 15.
12. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 281. Арк. 1–3.
13. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 25. Арк. 6, 32 зв.
14. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 121. Арк. 11, 74.
15. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 6368. Арк. 7–7 зв.
16. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 123. Арк. 14, 55.
17. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 130. Арк. 2–5, 86.
18. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 556. Арк. 1–2.

Святослав ІВАНЬО

(Львів, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАМ'ЯТКООХОРОННИХ ІНСТИТУЦІЙ В ГАЛИЧИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (1920-1939)

У відродженні самосвідомості українського народу визначальне місце належить зверненню до його історичних коренів, відновленню призабутих вікових традицій і духовних цінностей, уособленням яких виступають історичні пам'ятки – предмети матеріальної та духовної культури минулого. Будучи невід'ємним складником соціокультурного простору, вони виховують і єднують покоління, забезпечують наступність і спадковість розвитку нації, сприяють згуртуванню українського суспільства навколо спільних ідеалів та цінностей, створюють ефект особистої